

The effectiveness of the psychological package of pre-marital education on the problem-solving styles of couples applying for marriage

*Farshad Zhian

PhD student of Family Counseling, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Islamic Azad University Branch, Science and Research Unit, Tehran, Iran.

Mohammad Hatami

Associate Professor, Department of Clinical Psychology, Kharazmi University, Tehran, Iran.

Mojgan Ahgah Harris

Associate Professor, Department of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran.

Abstract

Aim: The purpose of this research is to investigate the level of effectiveness of pre-marriage educational- psychological package (Olson's model) on problem-solving styles of couples applying for marriage. **Methods:** The research method is quasi-experimental with a pre-test-post-test and follow-up design. The statistical population of the research includes people who referred to health and treatment centers for pre-marital counseling in Tehran, who applied for marriage in the first half of 2020. Ten centers were randomly selected and taking into account the possibility of dropping subjects, 20 people from each center (10 couples) were selected. The instrument of data collection was Cassidy and Long's problem solving style questionnaire (1996). Covariance analysis was used to analyze the data.

Results: The results indicated that the educational-psychological package before marriage has an effect on increasing problem-solving styles (self-confidence in solving the problem, avoiding the problem/closeness to the problem method and personal control) of couples applying for marriage, and this effect is stable in the follow-up phase.

Conclusion: According to the results of the research, this psychological training package could be used to strengthen the problem solving skills of couples.

اثربخشی بسته روانشناختی آموزش پیش از ازدواج بر سبک های حل مسئله زوجین متقاضی

ازدواج

*فرشاد ژیان

دانشجوی دکتری مشاوره خانواده، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

محمد حاتمی

دانشیار گروه روانشناسی بالینی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

مژگان آگاه هریس

دانشیار گروه روان شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

هدف: هدف این پژوهش بررسی میزان اثربخشی بسته آموزشی- روان شناختی پیش از ازدواج (اولسون) بر سبک های حل مسئله زوجین پیش از ازدواج است. **روش:** روش پژوهش شبه آزمایشی با طرح پیش آزمون- پس آزمون و پیگیری است. جامعه آماری پژوهش شامل افراد مراجعه کننده به مراکز بهداشت و درمان مشاوره پیش از ازدواج شهر تهران تشکیل دادند که در نیمه اول سال ۱۳۹۹ متقاضی ازدواج بودند. ۱۰ مرکز به صورت تصادفی انتخاب شد و با در نظر گرفتن احتمال افت آزمودنی ها، از هر مرکز ۲۰ نفر (۱۰ زوج) انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه سبک های حل مسئله کسیدی و لانگ (۱۹۹۶) بود. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از تحلیل کوواریانس استفاده شد. **یافته ها:** نتایج نشان داد که بسته آموزشی- روانشناختی پیش از ازدواج (اولسون) بر افزایش سبک های حل مسئله (اعتماد به خود در حل مساله، شیوه اجتناب- نزدیکی به مساله و کنترل شخصی) زوجین متقاضی ازدواج تاثیر دارد و این تاثیر در مرحله پیگیری دارای ثبات و پایداری می باشد. **نتیجه گیری:** با توجه به یافته های پژوهش این بسته آموزشی روانشناختی می

* نویسنده مسئول: Email: farshadzhian@gmail.com

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۶

دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۱۲

مقاله پژوهشی

Keywords: pre-marriage psychological training package, problem solving skills, couples applying for marriage.

تواند در جهت تقویت سبک های حل مساله زوجین استفاده شود.

واژگان کلیدی: بسته آموزشی روان شناختی پیش از ازدواج؛ مهارت های حل مسئله؛ زوجین متقاضی ازدواج.

مقدمه

ازدواج^۱، اولین و مهمترین مرحله چرخه زندگی خانوادگی محسوب می شود و مهمترین عامل در ایجاد جامعه سالم و پدیده ای بسیار مهم قلمداد می شود. در این مقوله انتخاب همسر به عنوان سنگ بنای اولیه تشکیل خانواده از اهمیت بسیاری برخوردار است (Phillips, 2018). ازدواج عامل به وجود آمدن خانواده، تکثیر و بقای نسل انسان است و اگر با شرایط لازم و آگاهی کافی صورت گیرد، اثرات مهمی بر سلامت افراد و اجتماع می گذارد (Brown, 2019).

ازدواج به عنوان یک رویداد استرس زای خوشایند زندگی تلقی می شود و در رتبه بندی رویدادهای استرس زای هولمز-راهه^۲، ۵۰ واحد استرس از ۱۰۰ واحد را به خود اختصاص داده است. مشاوران و روان شناسان در کار بالینی با افرادی که قادر به سازگاری با این میزان استرس نیستند و یا به دلیل عدم انتخاب مناسب دچار بحران شده اند، مواجه می شوند (Noone, 2017).

افراد قبل از آنکه ازدواج کنند نسبت به ازدواج و روابط زناشویی نگرش ها و دیدگاه هایی دارند که این نگرشها در انتخاب همسر توسط آنها نقشی تعیین کننده دارد. این نگرشها می توانند در آینده به رضایت یا عدم رضایت زناشویی زوجین منجر شود. در شکل گیری این نگرشها عوامل متعددی نقش دارند که از جمله آنها می توان به خصوصیات شخصی افراد اشاره کرد (Regan, Acquati & Zimmerman, 2018). از طرف دیگر، هر یک از زوجین در شرایط رشدی منحصر به فردی پرورش یافته اند و شیوه زندگی خاصی مشتمل بر ارزش ها و باورهای فردی و اجتماعی پیش روی خود قرار داده اند که در واقع متفاوت از فردیت فرد دیگر است. تحت این شرایط به اشتراک گذاشتن زندگی با فردی دیگر که از عقاید، باورها و فرهنگ متفاوت برخوردار است، به خصوص در سال های اولیه ازدواج، کار آسانی نیست و پیچیدگی هایی ایجاد می کند که به نوعی تمامی زندگی زوج ها را در بر خواهد گرفت (Clark, 2019).

با توجه به اینکه، در سال های اخیر نرخ طلاق در ایران سیر صعودی داشته، یکی از علل اصلی طلاق در جوامعی مانند ایران عدم توافق و هماهنگی و عدم درک متقابل زوجین از یکدیگر است (Foorozandeh, Purasameli, Khodadadi, Rahimi Nia & Minoui, 2018)، در صورتی که ازدواج با شرایط لازم و

¹. marriage

². Holmes-Rahe

آگاهی کافی صورت گیرد، موجب کاهش میزان طلاق و افزایش استحکام خانواده خواهد شد (Pourmarzi, Rimaz & Marghati Khoui, 2011).

در واقع، اثرات زیانبار نارضایت‌مندی و فروپاشی ازدواج‌ها نیاز به مداخله پیش از ازدواج را به منظور افزایش کیفیت زندگی زناشویی و آماده شدن زوجین برای پذیرش نقش‌های زناشویی به طور برجسته مشخص ساخته است (Miller, 2013). عوامل گوناگونی به یک ازدواج شاد و بادوام کمک می‌کند. زوجینی که باورهای مذهبی یکسان دارند و خدمات آموزش پیش از ازدواج را دریافت کرده‌اند، احتمال بیشتری دارد که در کنار هم بمانند. همسرانی که همراه با هم در مراسمات مذهبی و تفریحی شرکت می‌کنند، سطوح بالاتری از شادی و عشق را با تجربه می‌کنند. در ازدواج‌هایی که در آن هر دو زوج تعهد قوی به ازدواج دارند، یعنی توافق دارند که ازدواج یک رابطه مادام‌العمر است، سطوح بالاتری از رضایت زناشویی گزارش شده است (Hoonarparvaran, 2015). گاتمن و گاتمن^۳ (۲۰۱۵) معتقدند شاخص‌های مهمی که پیش از ازدواج باید مورد توجه قرارگیرند عبارتند از: عوامل مربوط به تاریخچه هر یک از زوج‌ها، صفات و ویژگی‌هایی مانند احترام به خویشتن، اعتماد به نفس، سلامت جسمانی و روانی، نظام ارزشی زوج‌ها، نگرش‌ها و شیوه‌های مدیریت تعارض‌ها و توانایی حل مسئله.

مهارت حل مسئله فرایندی شناختی- رفتاری است که افراد به واسطه آن استراتژی‌های مؤثر برای مقابله با موقعیت‌های مشکل یا مسئله‌زا در زندگی روزمره را شناسایی و کشف می‌کنند. حل مسئله مستلزم راهبردهای ویژه و هدفمندی است که فرد به وسیله آنها مشکلات را تعریف می‌کند، تصمیم به اتخاذ راه حل می‌گیرد، راهبردهای حل مسئله را انجام داده، بر آن نظارت می‌کند (Behzadpour & et al, 2014).

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که بین مهارت حل مسئله و رضایت زناشویی ارتباط مثبتی وجود دارد. توانایی حل مسئله به شیوه کارآمد و مطلوب یکی از عوامل تعدیل‌کننده اثرات رویدادهای منفی زندگی است و بر سلامت روان زوجین و استحکام زندگی زناشویی تأثیرات مهمی بر جای می‌گذارد و به نگرش، مهارت‌ها و توانایی‌هایی اشاره دارد که فرد را قادر می‌سازد در برابر هر یک از مشکلات زندگی راه حل مؤثر و سازگارانه را انتخاب کند (Tavakol, Nikbakh Nasrabadi, Behboodi Moghadam, Salehiniya, & Rezaei, 2017). نقص در مهارت‌های حل مسئله (اعتماد به خود در حل مساله، شیوه اجتناب - نزدیکی به مساله و کنترل شخصی) منجر به اختلال‌های گوناگونی از جمله افسردگی، روابط نامناسب بین فردی و شکست در ازدواج و تربیت فرزندان می‌شود. از این رو آموزش مهارت‌های حل مسئله به خصوص از

³. Gotman & Gotman

همان دوران پیش از ازدواج برای زوجین امری ضروری است و نقش مهمی در پایداری و موفقیت ازدواج دارد (Sullivan, Pasch, Johnson & Bradbury, 2010). با نگاهی گذرا به زندگی بسیاری از زوج های جوان مشاهده می شود که ریشه برخی از مشکلات زناشویی به روز های آغازین آشنایی و دوران پیش از ازدواج و چگونگی حل و فصل این تعارض ها در این دوره زندگی برمی گردد (Mehrolohasani, Yazdi, Feyzabadi & Rajizadeh, 2018). هلمیس، سالیوان، کورونا و همکاران^۴ (۲۰۱۳) بیان می کنند که اگر چه دوران نامزدی تجربیات رشدی زیادی مانند مصاحبت و همراهی، تعاملات آزادانه تر و حمایت های عاطفی را برای زوجین متقاضی ازدواج به وجود می آورد اما اغلب آنها به خاطر شرایط این دوران در معرض تعارض و خشونت بیشتری قرار دارند. چنانچه استراوس^۵ (۲۰۰۸) در این مورد اظهار می کند که احتمال بروز تعارض و به دنبال آن خشونت بین زوج های متقاضی ازدواج در دوران نامزدی حدوداً سه برابر بیشتر از زوج های ازدواج کرده است از سوی دیگر در صورت حل نشدن احتمال ارتکاب مجدد، این تعارضات بعد از ازدواج بسیار بیشتر است (Odero, 2019).

بنابراین به نظر می رسد که چون روابط پیش از ازدواج (دوران آشنایی و نامزدی) مبنایی برای روابط بعدی یک زن و شوهر به شمار می رود، ضروری است پیش از آنکه به دلیل وجود تعارضات و عدم سازگاری مناسب و رضایت بخش، تصمیم به قطع یا تغییر روابط خود بگیرند، از همان ابتدا به آنان کمک شود تا چارچوب مناسبی را برای روابط خود ترسیم کرده، نسبت به عواقب برخی رفتارهای ناآگاهانه که در این دوران از آنها سر می زند آگاهی پیدا کنند و با یادگیری مهارت حل مسئله بتوانند تعارضات خود را حل و فصل کنند (Ismaili & Dehdest, 2013).

با توجه به مطالب بالا، مشخص می شود که بررسی به موقع، علمی و همه جانبه ازدواج اولین گام در جهت شناسایی آسیب پذیری ها و بهبود وضعیت تا حد ممکن خواهد بود. مداخلات پیش از ازدواج شامل درک و ارتقای عوامل تعامل زوجی و فردی پیش از ازدواج است که می تواند کیفیت و ثبات رابطه زناشویی را تحت تأثیر قرار دهد (Stephen & Stephen, 2016). یکی از مداخلات پیش از ازدواج، برنامه های مشاوره پیش از ازدواج السون است، وی معتقد است در برنامه های مشاوره پیش از ازدواج مهارت های ارتباطی مانند گوش کردن و ابراز خود به طور موثر، مهارت های مدیریتی و کنترل تعارضات، مهارت های حل مسئله، مسائل مربوط به صمیمیت و دوستی، عشق و تعهد، خودآگاهی، هوش هیجانی و مسئولیت پذیری آموزش داده شود (Olson, Olson & Larson, 2012).

4. Helms, Sullivan, Corona & et al

5. Straus

گاتمن تاکید دارد که در برنامه های پیش از ازدواج تمرین های ارتباطی، روشن ساختن موارد عدم توافق، افزایش صمیمیت زوجین، مفهوم انتظارات زوج ها از زندگی و تاثیر این انتظارات بر روابط میان آنها آموزش داده شود (Gottman, 2011). با وجود شواهدی مبنی بر تأثیر مثبت مشاوره پیش از ازدواج بر جنبه های انطباق پذیری شخصی و آمادگی بیشتر زوجین برای ازدواج، برخی شواهد حاکی از آن است که بسیاری از زوجین کیفیت و کمیت آمادگی پیش از ازدواج مورد نیاز را از این برنامه ها به دست نمی آورند (Sagesse, 2018).

در بررسی آدامز^۶ و استاهمن (۲۰۰۲) مشخص شد که مهارت‌هایی نظیر برقراری ارتباط، تصمیم‌گیری، قدرت، بحث و جدل و توانایی حل مسئله برای حل اختلافات زناشویی ضروری هستند و در برنامه‌های مشاوره پیش از ازدواج این موارد باید لحاظ شوند. یکی از اهداف مشاوره پیش از ازدواج هشیارسازی افراد به ویژگی‌های ازدواج مطلوب و موفق از یک سو و ازدواج نامطلوب یا ازدواج با ریسک‌پذیری بالا از سوی دیگر است. به نظر می‌رسد آنچه یک ازدواج مطلوب را رقم می‌زند به فرایند انتخاب و ملاک‌هایی مربوط است که فرد بر اساس آنها دست به انتخاب همسر می‌زند. هر چقدر این ملاک‌ها واقع بینانه‌تر باشند احتمالاً با ازدواج موفق‌تری مواجه خواهیم بود (Rajani & Babu, 2017)، ملاک‌های ازدواج دارای ویژگی‌های خاصی هستند و عبارتند از: شخصی و منحصر به فردند، پایدارند، وابسته به فرهنگ و اعتقادات فرد هستند، دارای ضریب اهمیت یکسانی نیستند، تحت تأثیر خانواده فرد هستند، به آمادگی‌های تحولی و روان‌شناختی و سلامت روان‌شناختی فرد وابسته هستند. اما بسیاری از افراد نسبت به این ویژگی‌ها آگاهی ندارند (Memarzadeh, Khodabakhshi Kolayi & Khatibiyani, 2015).

با توجه به بالا بودن آمار طلاق در کشور و رشد بالای جمعیت جوان و در آستانه ازدواج، تسهیل ازدواج موفق و کاهش آسیب‌های مربوط به طلاق نه تنها دغدغه مشاوران و روان‌شناسان بلکه دغدغه دولتمردان کشور نیز است. با توجه به بررسی‌های انجام شده در زمینه دوره‌های مشاوره پیش از ازدواج با پژوهش‌های بسیار اندکی مواجه هستیم، با درک این نیاز، پژوهش حاضر به بررسی اثربخشی بسته آموزشی - روان‌شناختی پیش از ازدواج بر سبک‌های حل مسئله زوجین متقاضی ازدواج می‌پردازد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر با توجه به هدف کاربردی شیوه اجرا شبه آزمایشی از طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری استفاده شد. جامعه آماری پژوهش شامل افراد مراجعه‌کننده به مراکز بهداشت و درمان مشاوره

پیش از ازدواج شهر تهران تشکیل می‌دهند که در نیمه اول سال ۱۳۹۹ متقاضی ازدواج بودند. با استفاده از روش در دسترس از بین مراکز بهداشتی و درمانی مشاوره پیش از ازدواج شهر تهران، ۱۰ مرکز به صورت تصادفی انتخاب شدند. با توجه به معیارهای ورود (متقاضی ازدواج اول، سن ۲۰ تا ۴۰ سال، تحصیلات حداقل دیپلم) و خروج از پژوهش (سابقه طلاق) و با در نظر گرفتن احتمال افت آزمودنی‌ها، از هر مرکز ۲۰ نفر (۱۰ زوج) انتخاب شد که به طور گمارش تصادفی در یکی از دو گروه آزمایش و کنترل جایگزین شدند. و از هر گروه پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری گرفته شد. گروه آزمایش بسته آموزشی - روان شناختی توافق و هماهنگی زوجین متقاضی ازدواج طی ۱۲ جلسه ۹۰ دقیقه ای دریافت کردند. پس از ۳ ماه مجدداً پرسشنامه مهارت حل مسأله جهت جمع آوری اطلاعات مربوط به مرحله پس آزمون در اختیار گروه آزمایش و کنترل قرار گرفت. به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی در پایان پژوهش نیز کارگاهی سه روزه برای گروه کنترل برگزار و در مورد مشاوره پیش از ازدواج با آنها بحث شد و در همین راستا یک جزوه آموزشی تهیه و در اختیار آنها قرار گرفت. جهت جمع آوری داده ها از پرسشنامه سبک های حل مسأله کسیدی و لانگ استفاده شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه سبک های حل مسأله کسیدی و لانگ: این پرسشنامه توسط کسیدی و لانگ (۱۹۹۶) طی دو مرحله ساخته شد و دارای ۲۴ سوال است که شش عامل را می‌سنجد. این عوامل عبارتند از؛ درماندگی یا بی‌یاوری، کنترل یا مهارگری حل مسأله، سبک خلاقیت، اعتماد به نفس در حل مسأله، سبک اجتناب و روی آوردی.

ضرایب آلفای کرونباخ برای زیر مقیاس های شیوه حل مسأله در دو مطالعه کسیدی و لانگ به این شرح است؛ آلفا در مطالعه اول: بی‌یاوری (۰/۶۶)، کنترل حل مسأله (۰/۶۶)، شیوه خلاقیت (۰/۵۷)، اعتماد به نفس در حل مسأله (۰/۶۶)، شیوه اجتناب (۰/۵۱)، و شیوه روی آورد (۰/۵۳). ضرایب پایانی این آزمون بر طبق این دو مطالعه برای تمام زیر مقیاس ها بالاتر از ۰/۵۰ است. در پژوهش محمدی نیز ضرایب آلفا بالای ۰/۵۰ بودند (بعز سبک روی آورد)، همچنین پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱ به دست آمد، بنابراین این پرسشنامه از پایایی لازم برخوردار است.

جدول (۱) خلاصه بسته آموزشی - روان شناختی پیش از ازدواج (اولسون)

جلسه	عنوان جلسه	اهداف و محتوای جلسه
اول	آشنایی، بیان اهداف انجام پیش آزمون	آشنایی اعضا با مدرس و یکدیگر، برقراری رابطه حسنه و ایجاد جو همراه با اعتماد، همکاری و صمیمیت اعضا، مشخص شدن اهمیت موضوع، آشنایی با مقررات گروه، ایجاد تعهد جهت همکاری و شرکت منظم در جلسات، انجام پیش آزمون.
دوم	ارتباط و مهارت های ارتباطی	اهمیت و ضرورت ارتباط و پیچیدگی آن، آشنایی با نحوه ارتباط زوج های موفق و مشکلات رایج در ارتباطات زوجین، انواع سبک و شیوه های ارتباطی و چگونگی تاثیر هر یک بر روابط، آشنایی با نحوه برقراری ارتباط موثر.
سوم	تعریف صمیمیت در روابط زوجین	تعریف صمیمیت و ابعاد آن، بررسی موانع ایجاد صمیمیت، آموزش چگونگی برقراری صمیمیت، تمرین شیوه های صمیمیت.
چهارم	نزدیکی و انعطاف پذیری	اهمیت توازن و انعطاف پذیری و نقشه زوج و خانواده، ایجاد توازن بین ثبات و تغییر و اجتناب از ثبات و تغییر افراطی، آشنایی با مشکلات رایج زوجین در نزدیکی و انعطاف پذیری.
پنجم	مسأله و شیوه های حل مسأله	تعریف مسأله، تمرکز بر مهارت های حل مسأله شامل آگاهی از گفتگوهای درونی منفی هنگام رویارویی با مشکل، بیان واضح و روشن مشکل، آموزش سیالی ذهنی و بازگذاشتن ذهن خود، نوشتن راه حل های موجود، انتخاب بهترین راه حل.
ششم	تعارض و شیوه های تعارض	تعریف تعارض زناشویی و درک طبیعی بودن وجود تعارض میان زوجین، استخراج شیوه های متداول برخورد با تعارض در میان شرکت کنندگان، آشنایی با گام های بهبود بخشیدن و حل و فصل تعارض
هفتم	همکاری و کارگروهی	آشنایی با چگونگی تاثیر مدیریت تعیین نقش ها بر روابط زوجین، آشنایی با الگوهای کلاسیک قدرت در رابطه و تاثیر هر یک بر روابط زوجین، مشکلات رایج نقش در روابط زوجین، راه هایی جهت بهبود بخشیدن به نقش در رابطه.
هشتم	کشف مسائل مربوط به خانواده اصلی با استفاده از نمودار زوجی و خانوادگی	توضیح اهمیت خانواده اصلی در شکل دهی نگرش فرد نسبت به دنیا و انتظارات او از رابطه، انسجام زوجی و خانوادگی، انسجام زوجی و خانوادگی انعطاف پذیری زوجی و خانوادگی برای زوج ها.
نهم	تعیین اهداف شخصی، زوجی و خانوادگی	اراده تکلیف مشخص کردن سه هدف شخصی، زوجین و خانوادگی به زوجین، آموزش استفاده از مدل CHANGE برای یکی از حیطه های زندگی.
دهم	تعیین بودجه قابل اجرا و طرح مالی	نوشتن اهداف کوتاه مدت و بلند مدت هر یک از زوجین، آموزش بودجه بندی بندی واقعی و عملی و زیر مقیاس مسائل مالی هر زوج.
یازدهم	بهبود ارتباط جنسی	بیان اهمیت روابط جنسی، آشنایی با چرخه مسائل جنسی، عوامل بازدارنده رابطه صحیح جنسی، تشخیص و درمان اسطوره های جنسی غلط.
دوازدهم	جمع بندی و اجرای پس آزمون	بررسی میزان کارایی و اثربخشی آموزش ها، شناسایی موانع اجرایی آموزه ها، ارائه راهکار و توصیه های کلی برای همه زوجین، اجرای پس آزمون.

یافته‌ها

برای تجزیه و تحلیل، داده ها از طریق آزمون های آماری زیر بررسی شدند: به دلیل این که طرح تحقیق، پیش آزمون- پس آزمون پیگیری با گروه کنترل است، برای تعدیل تاثیر نمرات پیش آزمون بر پس آزمون و تعیین اثربخشی مداخله و بررسی فرضیه تحقیق، مشروط به برآورده شدن مفروضه ها با استفاده از (آزمون ام باکس و لوین) تحلیل کوواریانس با اندازه گیری مکرر استفاده شد.

آزمون باکس، نشان داد که سطح معناداری با توجه به درجه آزادی (۶) و تحلیل واریانس (۱/۰۹۲) به دست آمده از ۰/۳۶۴ معنادار نیست، که با احتمال زیاد می توان همگونی واریانسها را پذیرفت و حداقل شرایط لازم برای تحلیل وجود دارد. همینطور نتایج تحلیل آزمون لوین، سطح معناداری در آزمون لوین که با معناداری نمایش داده می شود و نظر به آن که نتایج به دست آمده معنادار نیست، به طور کلی، می توان گفت خطا واریانس گروهها از استقلال برخوردار است. و همچنین مقدار تعامل مستقل و همپراش در مولفه ها بالا است و متعاقباً معنادار نیست، بنابراین می توان نتیجه گرفت پیش فرض همگونی واریانسها رعایت شده است. به طور کلی مفروضات (پیش فرض های، نرمال بودن و همگونی واریانسها) تحلیل کوواریانس رعایت شده است.

جدول (۲) نتایج حاصل از تحلیل کوواریانس چندمتغیره (مانکوا) بر روی تفاضل نمرات در پیش آزمون و پس آزمون در دو گروه

نام آزمون	مقدار	تحلیل واریانس	فرضیه درجه آزادی	خطای درجه آزادی	سطح معناداری	توان آزمون
اثر پلائی	۰/۹۲۴	۱۳۳/۳۴۷	۳	۳۳	۰/۰۰۱	۰/۹۲۴
لامبدایی ویلکز	۰/۰۷۶	۱۳۳/۳۴۷	۳	۳۳	۰/۰۰۱	۰/۹۲۴
اثر هتلینگ	۱۲/۱۲۲	۱۳۳/۳۴۷	۳	۳۳	۰/۰۰۱	۰/۹۲۴
بزرگترین ریشه خطا	۲/۱۲۲	۱۳۳/۳۴۷	۳	۳۳	۰/۰۰۱	۰/۹۲۴

جدول ۲ نتایج حاصل از تحلیل کوواریانس چند متغیره (مانکوا) بر روی تفاضل نمرات مولفه های مهارت حل مساله در پیش آزمون و پس آزمون در دو گروه آزمایش و کنترل را نشان می دهد. با توجه به نتایج فوق تمامی آزمون های مانکوا (اثر پلائی، لامبدایی ویلکز، اثر هتلینگ، بزرگترین ریشه خطا) در سطح (P=0/01) معنی دار هستند، بر این اساس می توان بیان داشت حداقل در یکی از مولفه های مهارت حل مساله در پیش آزمون و پس آزمون در دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی داری وجود دارد.

جدول (۳) نتایج حاصل از تحلیل مانکوا بر روی تفاضل نمرات مولفه های مهارت حل مساله در پیش آزمون و پس آزمون

متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	تحلیل واریانس	معناداری	مجذورات
اعتماد به خود در حل مساله	۸۸۲/۴۲۰	۱	۸۸۲/۴۲۰	۱۱۳/۶۳۷	۰/۰۰۱	۰/۷۶۵
شیوه اجتناب - نزدیکی به مساله	۳۹۷/۵۶۴	۱	۳۹۷/۵۶۴	۱۸۰/۶۹۹	۰/۰۰۱	۰/۸۳۸
کنترل شخصی	۲۲۲/۹۸۲	۱	۲۲۲/۹۸۲	۱۶۱/۹۳۰	۰/۰۰۱	۰/۸۲۲

طبق جدول ۳ نتایج این آزمون در مجموع تفاوت معنادار بین خرده مقیاس های اعتماد به خود در حل مساله، شیوه اجتناب - نزدیکی به مساله و کنترل شخصی در پیش آزمون و پس آزمون در دو گروه آزمایش و کنترل را نشان می دهد. به جهت بررسی تفاوت حاصل از پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری در گروه آزمایش از تحلیل واریانس اندازه گیری مکرر استفاده گردید.

جدول (۴) نتایج آزمون موچلی برای بررسی مفروضه کرویت

عامل درون گروهی	آزمون موچلی	خی دو	df	sig	گرینهاوس گایسر
مراحل مداخله آموزشی	۰/۷۹۸	۸/۵۸۰	۲	۰/۰۱۴	۰/۸۳۲

نتایج جدول ۴ نشان می دهد که مفروضه کرویت برقرار نیست ($p < 0/05$, $X^2 = 8/580$). بنابراین زمانی که کرویت برقرار نباشد درجات آزادی در اپسیلون گرینهاوس گایسر یاهاين فلت ضرب می شود تا تقریب دقیق تری به دست آید و نتایج تحلیل واریانس درون گروهی با توجه به عدم برقراری مفروضه کرویت محاسبه می گردد، خلاصه نتایج تحلیل واریانس برای عوامل درون گروهی و بین گروهی در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول (۵) خلاصه نتایج تحلیل واریانس با عوامل درون گروهی و بین گروهی

عوامل	منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری	توان اثر
عامل درون گروهی	مراحل آموزش	۲۱۷۳/۶۱۲	۱	۲۱۷۳/۶۱۲	۱۰۱/۸۶۲	۰/۰۰۱	۰/۷۲۸
	تعامل مراحل	۷۰۷۴/۲۰۴	۱	۷۰۷۴/۲۰۴	۱۴۱/۲۱۷	۰/۰۰۱	
عامل بین گروهی	گروه	۱۳۲۰/۰۳۳	۱	۱۳۲۰/۰۳۳	۳۰/۹۶۷	۰/۰۰۱	۰۰/۴۴۹
(آزمایش و کنترل)	خطا	۱۶۱۹/۸۳۳	۳۸	۴۲/۶۲۷			

نتایج جدول ۵ نشان می دهد در رابطه با عامل درون گروهی مقدار F محاسبه شده برای اثر مراحل (پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری) $F = 101/862$ در سطح $0/01$ معنادار است. در نتیجه بین میانگین نمرات پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری نمرات مهارت حل مساله در مراحل سه گانه پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری مداخله آموزشی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول (۶) خلاصه نتایج آزمون تعقیبی بنفرنی جهت تعیین تفاوت پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری در گروه آزمایش

پیش آزمون	مراحل	تفاوت میانگین ها	خطای استاندارد	sig
اعتماد به خود در حل مساله	پیش آزمون - پس آزمون	۱۰/۰۱	۳/۳۲	۰/۰۰۱
	پیش آزمون - پیگیری	۱۰/۴۵	۳/۱۷	۰/۰۰۱
پیش آزمون	پیگیری	۰/۴۵۰	۰/۸۸۷	۰/۰۰۱
شیوه اجتناب - نزدیکی به مساله	پیش آزمون - پس آزمون	۶/۴۵	۱/۸۴	۰/۰۰۱
	پیش آزمون - پیگیری	۷/۱۰	۴/۱۹	۰/۰۰۱
پس آزمون	پیگیری	۰/۶۵۰	۲/۸۵	۰/۰۰۱
کنترل شخصی	پیش آزمون - پس آزمون	۵/۵۰	۱/۳۹	۰/۰۰۱
	پیش آزمون - پیگیری	۵/۲۵	۱/۸۳	۰/۰۰۱
پس آزمون	پیگیری	۰/۲۵۰	۱/۰۲	۰/۰۰۱

نتایج جدول ۶ نشان می دهد تفاوت بین نمرات خرده مقیاس های مهارت حل مساله در مراحل پیش آزمون با پس آزمون، پیش آزمون با پیگیری و پس آزمون با پیگیری، تفاوت معنی دار وجود دارد. همچنین بین پس آزمون و پیگیری، تفاوت معناداری مشاهده نشد که نشان از ثبات و پایداری اثر مداخله آموزشی است.

نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی بسته آموزشی - روان شناختی پیش از ازدواج (اولسون) بر سبک های حل مسئله زوجین متقاضی ازدواج صورت گرفته است. نتایج پژوهش نشان داد بسته آموزشی - روان شناختی پیش از ازدواج بر مهارت حل مسئله زوجین متقاضی ازدواج تاثیر دارد. نتایج این مطالعه با یافته های هاتفی راد، پارسامهر و همکاران (۱۴۰۱)؛ افسری راد، عارفی و همکاران (۱۴۰۰)، گوان و لی (۲۰۱۷) و جاکووبسکی (۲۰۰۴) همخوانی دارد.

افسری راد و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود که بر اساس برنامه غنی سازی ازدواج اولسون انجام شد بیان کردند، با بهره گیری از مفاهیمی همچون مهارت های ابراز کردن و گوش دادن فعال، آموزش حل تعارض، آموزش حل مسئله و بهبود ارتباط جنسی می توان به عنوان روشی کارآمد در جهت بهبود مسئولیت پذیری و همدلی در افراد داوطلب ازدواج مورد استفاده قرار داد. هاتفی راد و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهش خود بیان کردند، همسانی زوجین در حل مسئله با خانواده است که در زیست جهانی جنسیتی و اقتداگرایانه، شکل گرفته، دو راهبرد سازش و خشونت / اجتناب را در مقابل یکدیگر قرار می دهند که باعث می شود افراد برای حل مسئله در خانواده از استراتژی هایی گفت و گویانه یا ضدگفت و گویانه استفاده کنند. همچنین در بررسی آدامز و استاهمن^۷ (۲۰۰۲) مشخص شد که مهارت هایی نظیر برقراری ارتباط، تصمیم گیری، قدرت، بحث و جدل و توانایی حل مسأله برای حل اختلافات زناشویی ضروری هستند و در برنامه های مشاوره پیش از ازدواج این موارد باید لحاظ شوند.

مهارت حل مسئله، یکی از مهارت های اساسی زندگی است که به فرد این امکان را می دهد تا با برنامه ریزی مشخص، مشکلاتش را حل کند. این مهارت فقط برای مشکل خاصی نیست و می تواند در حل انواع مسائل و مشکلات کاربرد داشته باشد (Erus & Canel, 2016). نقص در مهارت های حل مسئله منجر به اختلال های گوناگونی از جمله افسردگی، روابط نامناسب بین فردی و شکست در ازدواج و تربیت فرزندان می شود. از این رو آموزش مهارت های حل مسئله به خصوص از همان دوران پیش از ازدواج برای زوجین امری ضروری است و نقش مهمی در پایداری و موفقیت ازدواج دارد (Sullivan, Pasch, Johnson & Bradbury, 2010). السون معتقد است در برنامه های مشاوره پیش از ازدواج مهارت های ارتباطی مانند گوش کردن و ابراز خود به طور موثر، مهارت های مدیریتی و کنترل تعارضات، مهارت های حل مسئله،

7. Adams & Stahman

مسائل مربوط به صمیمیت و دوستی، عشق و تعهد، خودآگاهی، هوش هیجانی و مسئولیت پذیری آموزش داده شود (Olson, Olson & Larson, 2012).

در تبیین این یافته پژوهشی می توان بیان کرد، برخی افراد در زندگی روزمره خود حتی قادر به برطرف کردن مسائل آسان خود نیستند و در مقابل کوچک ترین مسأله و مشکل دچار پریشانی، دستپاچگی و ناراحتی می شوند. این افراد در مقابل کوچک ترین ناملايمات زندگی آسیب پذیرند و احتمال این که به بیماری های مختلف روانی و جسمانی مبتلا شوند نیز بسیار زیاد است. افراد دیگری وجود دارند که دشوارترین و ناراحت کننده ترین مشکلات را پشت سر گذاشته و نه تنها دچار آسیب نمی شوند، بلکه پس از تحمل آن مشکل به سطح بالاتری از توانمندی و قدرت نیز می رسند. می توان گفت از دلایل موفقیت این افراد آن است که هنگام مواجهه با مشکلات از روش های عقلانی منظم و صحیحی استفاده می کنند و برخلاف افراد دسته قبل که فاقد این توانمندی هستند با تمرین و تکرار و مواجهه منطقی با مسائل، سطح آمادگی فردی خود را ارتقا می بخشند. این گونه افراد به دلیل کسب این توانمندی به خوبی از عهده مسائل زندگی خویش برمی آیند و می توانند مشکلات خود را حل کنند. از آنجا که این آموزشها شامل مهارت های شناختی مثل کار روی افکار و باورها و انتظارات غلط و عوامل هشدار دهنده و همینطور عوامل رفتاری مثل آموزش مهارت های رفتاری و تبدیلی می شد، و از سوی دیگر رشد شخصی نیز بر بعد شناختی و رفتاری تأکید زیادی دارد، بنابراین می توان بدین نتیجه رسید که آموزش این مهارتها به صورت مستقیم یا غیرمستقیم ابعاد شناختی و رفتاری را مورد هدف قرار می دهد و در نتیجه بر مهارت های حل مساله افراد تأثیر دارد. این پژوهش مربوط به زوجین مراجعه کننده به مراکز مشاوره تهران است، لذا تعمیم نتایج باید با احتیاط صورت گیرد. در پایان پیشنهاد می شود که آموزش مهارت های روان شناختی پیش از ازدواج و تکنیک های آن به عنوان یکی از مداخلات روانی - آموزشی بر سایر مداخلات مشاوره ای افزوده شود.

تشکر و قدردانی

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری مشاوره خانواده دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات (تهران) است. نویسندگان بر خود لازم می دانند مراتب تشکر و قدردانی صمیمانه خود را نمونه شرکت کننده در پژوهش (زوجین مراجعه کننده به مراکز بهداشت و درمان مشاوره پیش از ازدواج شهر تهران) اعلام کنند.

تضاد منافع

در پژوهش حاضر میان نویسندگان تعارض منافی وجود ندارد.

References

- Afsari Rad, S. Arefi, M. & Golparvor, Mo. (2021). The effectiveness of Olson's marriage enrichment program on responsibility and empathy in marriage volunteers. *Journal of the Faculty of Medicine of Mashhad University of Medical Sciences*, 64(1),
- Brown, C. (2019). *The Influence of Premarital Counseling on Marital Satisfaction for African-American Couples*.
- Clark, D. (Ed.). (2019). *Marriage, Domestic Life and Social Change: Writings for Jacqueline Burgoyne, 1944-88*. Routledge.
- Erus, S. M., & Canel, A. N. (2016). Perceived problem solving skills of married couples predicting self-efficacy beliefs towards their marriages. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 129-159.
- Foorozandeh, S, A. Purasameli, A. Khodadadi, H. Rahimi Nia, P. & Minoui, J. (2018). Identifying and prioritizing factors affecting the divorce of couples seeking divorce in Ardabil city, the second national conference on social harms, Ardabil, Mohaghegh Ardabili University.
- Gottman, J. M. (2011). *The science of trust: Emotional attunement for couples*. WW Norton & Company.
- Gottman, J. S., & Gottman, J. M. (2015). *10 Principles for Doing Effective Couples Therapy (Norton Series on Interpersonal Neurobiology)*. WW Norton & Company.
- Hoonarparvaran N. (2015). Comparison of marriage stability and components of love in students with traditional and non-traditional marriages of Islamic Azad Universities of Fars province, special issue on women and society, 27-17.
- Hatfi Rad, L. Parsamehr, M. Rohani, Ali and Zare Shahabadi, A. (2022). Heterogeneity in problem solving, pandemic behaviors: a grounded theory of how to solve problems among Yazidi couples. *Applied Sociology*, 33(3), 153-178.
- Ismaili, M & Dehdest, K. (2013). Presenting a conceptual plan of the relationship between conflicts during engagement (before marriage) and marital satisfaction (after marriage), *Family Counseling Quarterly*, 4 (12), 406-445.
- Mehrolohasani, M. H., Yazdi-Feyzabadi, V., & Rajizadeh, A. (2018). Evaluation of Pre-Marriage Counseling Program in Iran: A Narrative Review of Structural, Procedural, and Outcome Dimensions. *Evidence Based Health Policy, Management and Economics*, 2(3), 208-225.
- Memarzadeh, M. Khodabakhshi Kolayi, A & Khatibiyani, M. (2015). The effectiveness of teaching Enneagram concepts on the criteria of choosing a spouse and the attitude towards marriage of girls, *Journal of Education and Community Health*, 3 (4), 24-30.
- Miller, J. (2013). *The Discrepancy between Expectations and Reality: Satisfaction in Romantic Relationships*. Hanover College, PSY 401: Advanced Research.
- Noone, P. A. (2017). The Holmes–Rahe Stress Inventory. *Occupational Medicine*, 67(7), 581-582.
- Odero, M. E. A. (2019). *Pre-marital counseling and its influence on marital quality among seventh day adventist members in Kibra Division of Nairobi County, Kenya (Doctoral dissertation)*.
- Olson, D. H., Olson, A. K., & Larson, P. J. (2012). Prepare-Enrich program: Overview and new discoveries about couples. *Journal of Family & Community Ministries*, 25, 30-44.

- Phillips, A. (2018). Survey of African marriage and family life. Routledge.
- Pourmarzi, D. Rimaz, Sh. & Marghati Khoui, E. (2011). A comparative study of the educational needs of young people to promote mental health in married life in two situations before and after marriage. Razi Journal of Medical Sciences, 19(104), 68-75.
- Rajani, P., & Babu, A. J. (2017). Analytic Hierarchy Process (AHP) as a Decision-Making Tool for Spouse Selection. Siddhant-A Journal of Decision Making, 17(2), 107-113.
- Regan, T., Acquati, C., & Zimmerman, T. (2018). Interpersonal relationships. In Handbook of Cancer Survivorship (pp. 265-284). Springer, Cham.
- Sagesse, W. (2018). Relationships between Premarital Counseling, Religiosity, and Marital Satisfaction (Doctoral dissertation, Grand Canyon University).
- Stephen, E. N., & Stephen, E. A. (2016). Perceived Factors Influencing Premarital Sexual Practice Among University Students in Niger Delta University, Bayelsa State, Nigeria. Canadian Social Science, 12(11), 79-88.
- Sullivan, K. T., Pasch, L. A., Johnson, M. D., & Bradbury, T. N. (2010). Social support, problem solving, and the longitudinal course of newlywed marriage. Journal of personality and social psychology, 98(4), 631.
- Tavakol, Z., Nikbakht Nasrabadi, A., Behboodi Moghadam, Z., Salehiniya, H., & Rezaei, E. (2017). A review of the factors associated with marital satisfaction. Galen Medical Journal, 6(3).

